

Если вы будете ходить по
постановлениям Моим, и заповеди
Мои будете соблюдать, и будете
исполнять их,

3 אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם:

אם בקימי תהכון וית פקודי תטרונו ותעבדון יתהון

Rashi

אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם
בחקותי, תלכו שתהיו עמלים בתורה:
ואת מצותי תשמרו. הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה, א) ולמדדתם אתם ושמרתם לעשותם:

То Я дам дожди вам в свое время, и
земля даст произведения свои, и
деревья полевые дадут плод свой.

4 וְנָתַתִּי גֶשְׁמִיכֶם בְּעִתָּם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ^{harvest} וְעֵץ

הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיָּו:

וְאֶתֶן מִטְּרָכֹן בְּעִדְנָהוֹן וְתִתֵּן אֶרֶץ אֲרָעָא עֲלֵלְתָהּ וְאֵילָן
חֲקֵלָא יִתֵּן אֶבֶה

Rashi

בעתם. בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון (בלילי רביעית. רש"י ישן) בלילי שבתות (תענית כג. — ת"כ פרק א, א):
ועץ השדה. הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות (ת"כ שם ו):

И будет достигать у вас молотба до
 виноградопобираания, а
 виноградопобираание будет достигать
 до посева, и будете есть хлеб свой
 досыта, и будете жить спокойно в
 земле вашей.

5 וְהָיָה לָכֶם דִּישׁ אֶת-בָּצִיר גֵּרֵשׁ וּבָצִיר יִשָּׂא
 grape harvest threshing to reach

אֶת-זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעָה וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבָטָח
 בְּאַרְצְכֶם:

וַיַּעַרְעֵר לָכֹון דִּישָׁא יֵת קִטְפָּא וּקִטְפָּא יַעַרְעֵר לְאַפּוֹקֵי בֵּר
 זֶרַעַא וְתִיכְלוּן לַחֲמֶכֶון לְמִשְׁבַּע וְתִיִּתְבוּן לְרַחֲצוֹן
 בְּאַרְעֶכֶון

Rashi

והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה, ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע:
 ואכלתם לחמכם לשבע. אוכל קמא, והוא מתברך במעיו (שם ז):

שני

И дам мир в земле, и ляжете, и не
 будет устрашающего, и истреблю
 лютых зверей из земли, и меч не
 пройдет по земле вашей.

6 וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְץ וַיִּשְׁכַּבְתֶּם וְאֵין מַחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי
 to shudder with terror

חַיָּה רָעָה מִן-הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא-תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם:

וְאֵתוֹן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא וְתִשְׁרוּן וְלִית דְּמָנִיד וְאַבְטִיל
 חֵיתָא בְּשִׁתָּא מִן אֶרְעָא וְדִקְטָלִין בְּחֶרֶבָא לֹא יַעֲדוּן
 בְּאַרְעֶכֶון

Rashi

ונתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ,
 מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל:
 וחרב לא תעבר בארצכם. אין צריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפילו לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה (ת"כ פרק ב,
 ג):

И будете гнать врагов ваших, и падут
они пред вами от меча.

וְתִרְדְּפוּן יֵת בְּעָלֵי דְבָבִיכֹן וַיִּפְּלוּן קְדָמִיכֹן לְחֶרֶבָא

7 וְרִדְפֶתֶם אֶת־אִיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לַפְּנִיכֶם לְחֶרֶב:

Rashi

לפניכם לחרב. איש בחרב רעהו (שם):

И пятеро из вас будут гнать сто, и сто
из вас будут гнать мириаду, и падут
враги ваши пред вами от меча.

וַיִּרְדְּפוּן מִנְכֹּן חֲמִשָּׁא מָאָה וּמָאָה מִנְכֹּן לְרַבּוּתָא

יִיעִירְקוּן וַיִּפְּלוּן בְּעָלֵי דְבָבִיכֹן קְדָמִיכֹן לְחֶרֶבָא

myriad

8 וְרִדְּפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מָאָה וּמָאָה מִכֶּם רַבְּבָה יִרְדְּפוּ

וְנָפְלוּ אִיְבֵיכֶם לַפְּנִיכֶם לְחֶרֶב:

Rashi

ורדפו מכם. מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם (שם ד):

חמשה מאה ומאה מכם רבבה. וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים ירדופו, (יש מדקדקים בלשון רש"י שהוא כמו כפל ואריכות וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר, וכמו כן מדקדקים כל גדולי המפרשים וחשוביהם בלשון רש"י בפרשת בראשית, לא היה צריך להתחיל, ומה טעם פתח, שגם כן כפל ועיין שם בישובם, וכאן נראה לפרש למורי הגאון המופלג מוהר"ר משה חריף נר"ו, שמלת רבבה סובל ב' פירושים, פירוש א' עשרת אלפים, ועל זה מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון, ופירוש ב', רבבה מספר מרובה, על שם ריבוי, וזה הפירוש שולל רש"י. באומרו והלא לא היה צריך לומר וכו'. ודו"ק) אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה, למרובים העושין את התורה (שם): ונפלו איביכם וגו'. שיהיו נופלין לפניכם, שלא כדרך הארץ:

И воззрю на вас, и распложу вас, и
умножу вас, и укреплю завет Мой с
вами.

וְאֶתְפַּנִּי בְּמִימְרֵי לְאוּטָבָא לְכוּן וְאַפֵּשׁ יִתְכוּן וְאַסְגִּי

יִתְכוּן וְאַקֶּם יֵת קִימִי עִמְכוּן

9 וּפָנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם

וְהִקִּמַּמְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

Rashi

ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם. משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו', כדאיתא בת"כ (פרק ב, ה):

והפריתי אתכם. בפריה ורביה (שם ה):

והרביתי אתכם. בקומה זקופה (שם):

והקימתי את בריתי אתכם. ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה, (ירמיה לא, ל-לא), לא כְּבָרִית וגו' (ת"כ שם):

שלישי

И будете есть предпрошлогоднее, и
прошлогоднее уберете ради нового.

10 וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן יֶשֶׁן נֹשֵׁן וְיֶשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ properly old

תוציאו:

וְתִכְלוּן עֲתִיקָא דְעֲתִיק וְעֲתִיקָא מִן קֶדֶם חֲדָתָא תִּפְנוּן

Rashi

ואכלתם ישן נושן. הפירות יהיו משתמרין וטובים להתיישן, שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד (שם

פרק ג, א — ב"ב צא:):

וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן, וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר, לתת

החדש לתוכן:

И поставлю жилище Мое среди вас, и
не отринет вас душа Моя.

11 וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־ תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: to detest

וְאֶתֶן מִשְׁכְּנִי בִּינִיכֹן וְלֹא יִרְחַק מִימָרִי יִתְכֹּן

Rashi

ונתתי משכני. זה בית המקדש:

ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה בכם. כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר, כמו פי שם נגעל מִגֵּן גְּבוּרִים (שמואל"ב א,

כא), לא קבל המשיחה, שמושחין מגן של עור בְּחֶלֶב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור:

И буду ходить среди вас, и буду
вашим Богом, а вы будете Моим
народом.

12 וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם

תהיו־לי לְעָם:

וְאֲשָׁרִי שְׂכִינָתִי בִּינִיכֹן וְאֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ

קִדְמִי לְעָם

Rashi

והתהלכתי בתוכם. אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר והייתי

לכם לאלהים:

Я Превечный, Бог ваш, который вывел
 вас из земли Египтян, чтобы вы не
 были у них рабами, и Я сокрушил
 связи ярма вашего, и вел вас с
 поднятою головою.

אָנא יי אֱלֹהֵכֹן דִּי אֶפְקִית יִתְכֹּן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
 מִלְמַהוּי לְהוֹן עֲבָדִיו וְתִבְרִית נִיר עֲמִמָּא מְנֹכֹן וְדִבְרִית
 יִתְכֹּן לְחֵרוּתָא

13 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 מִהֵיטָת לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר ^{biased} מִטַּת ^{upright independence} עֲלֵכֶם וְאוֹלֶךְ
 אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת: (פ)

Rashi

אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, ועשיתי לכם נסים גדולים:
 מטת. כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר, כמו עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת (ירמיה כז, ב), קבילי"א בלע"ז:
 קוממיות. בקומה זקופה:

Если же не слушаете Меня, и не
 будете исполнять заповедей сих,

וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:
 הָאֵלֶּין

14 וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:

Rashi

ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה, ולדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה. ומה תלמוד לומר לי, אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן בנמרוד גִּבֹר צִיד לִפְנֵי ה' (בראשית י, ט), שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום רָעִים וְחֹטְאִים לֵה' מָאֵד (שם יג, יג), מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו:
 ולא תעשו. משלא תלמדו, לא תעשו, הרי שתי עבירות (ת"כ פרשת ב, ג):

И если будете пренебрегать
постановления Мои, и если законы
Мои отринет душа ваша, так что не
будете исполнять всех заповедей
Моих, нарушая завет Мой,

וְאִם בְּקִימִי תִקְוֶוּ וְאִם יֵת דִּינִי תִרְחֶק נַפְשְׁכֶם בְּדִיל
דְּלֹא לְמַעַבְדַּי יֵת כָּל פְּקוּדֵי לְאַשְׁנִייתְכֶם יֵת קִימִי

15 וְאִם-בְּחֻקֹּתַי תִּמָּאֲסוּ וְאִם אֶת-מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם
לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכְכֶם אֶת-בְּרִיתִי:
to break up

Rashi

וְאִם בַּחֲקֵי תִמָּאֲסוּ. מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים:

מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם. שׁוֹנֵא הַחֲכָמִים:

לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת. מוֹנֵעַ אֶת אַחֲרִים מֵעֲשׂוֹת:

אֶת כָּל מִצְוֹתַי. כּוֹפֵר שְׁלֹא צוִיתִים, לִכְךָ נֹאמַר אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְלֹא נֹאמַר אֶת כָּל הַמִּצְוֹת:

לְהַפְרֹכְכֶם אֶת בְּרִיתִי. כּוֹפֵר בְּעִיקָר. הָרִי שֶׁבַע עֲבִירוֹת, הָרִאשׁוֹנָה גִּוְרֶת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית, וְאִלּוּ הֵן, לֹא לִמַּד, וְלֹא עָשָׂה,

מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים, שׁוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים, מוֹנֵעַ אֶת הָאַחֲרִים, כּוֹפֵר בַּמִּצְוֹת, כּוֹפֵר בְּעִיקָר:

То и Я поступлю с вами так: пошлю
на вас смятение, чахлость и горячку,
томящие глаза и мучающие душу, и
будете напрасно сеять семена ваши,
ибо поедят их враги ваши.

אִף אֲנִי אֶעֱשֶׂה-נֹזֶאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהֵלָה
שְׁחֻפְתָּא וְיֵת קְדַחְתָּא מִחֲשָׁכִים עֵינַיִם וּמִפְּחִי נֶפֶשׁ
וְתִזְרְעוּ לְרִקְנוֹ וְזִרְעוֹ וְיִכְלְנָה בְּעַלֵּי דְבְּבִיכֶם

16 אִף-אֲנִי אֶעֱשֶׂה-נֹזֶאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהֵלָה
אֶת-הַשְּׁחֻפְתָּא וְאֶת-הַקְדָּחַת מְכֻלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבַת
נֶפֶשׁ וְזִרְעָתָם לְרִיק זִרְעָכֶם וְאִכְלָהוּ אוֹיְבֵיכֶם:
panic to mope fever tuberculosis emptiness

Rashi

וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם. וְצוִיתִי עֲלֵיכֶם:

שְׁחֻפְתָּא. חוֹלִי שֶׁמִּשְׁחָף אֶת הַבֶּשֶׂר, אֲנִפּוֹלִי"שׁ בִּלְע"ז, (גַּעֲשׂוּוֹאֲלֵעֵן) דּוּמָה לְנִפּוּחַ שֶׁהוֹקְלָה נִפְיַחְתּוּ וּמִרְאִית פָּנָיו זְעוּפָה:

קְדַחְתָּא. חוֹלִי שֶׁמִּקְדִּיחַ אֶת הַגּוֹף וּמַחֲמִמוֹ וּמַבְעִירוֹ, כְּמוֹ כִּי אֵשׁ קְדָחָה בְּאַפִּי (דְּבָרִים ל"ב, כ"ב):

מְכֻלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ. הָעֵינַיִם צוּפוֹת וְכֻלּוֹת לִרְאוֹת שֶׁיִּשְׁקַל וְיִרְפָּא, וְסוּף שֶׁלֹּא יִרְפָּא, וְיִדְאֲבוּ הַנִּפְשׁוֹת שֶׁל מִשְׁחַתּוֹ בְּמוֹתוֹ.

כָּל תֹּאוּהָ שֶׁאֵינָה בָּאָה וְתוֹחֶלֶת מִמוּשְׁכָּה, קְרוּיָה כִּלְיוֹן עֵינַיִם:

וְזִרְעָתָם לְרִיק. תִּזְרְעוּ וְלֹא תִצְמַח, וְאִם תִּצְמַח, וְאִכְלָהוּ אוֹיְבֵיכֶם:

И обращу гневный взор Мой на вас, и
будете поражены пред врагами
вашими, и будут властвовать над вами
неприятели ваши, и побежите, хотя и
не будет гонящего вас.

17 וְנָתַתִּי פָנַי בְּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לְפָנַי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בְכֶם
to tread down

שְׁנֵאֵיכֶם וְנִסְתָּם וְאִין־רָדָף אֶתְכֶם: (ס)

וְאַתָּן רוֹגְזֵי בְכוֹן וְתַתְּבְּרוּן קָדָם בְּעָלֵי דְבְּכִיכוֹן וְיִרְדּוּן
בְּכוֹן סְנֵאֵיכוֹן וְתַעֲרִקוּן וְלִית דְּרָדִיף יִתְכוֹן

Rashi

ונתתי פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי להרע לכם:

ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו, ישלטו בכם. אגדת ת"כ מפרשה זו (פרק ד):

אף אני אעשה זאת. איני מדבר אלא באף, וכן אף אני אלך עִמָּם בְּקָרִי (פסוק מא):

והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו, עד שהראשונה פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה:

בהלה. מכה המבהלת את הבריות, ואיזו, זו מכת מותן:

את השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו, תלמוד לומר שחפת, שהוא נשחף, או עתים שהוא

נשחף אבל נוח ואינו מקדיח, תלמוד לומר ואת הקדחת, מלמד שהוא מקדיח, או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו

שיחיה, תלמוד לומר מכלות עינים, או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה, תלמוד לומר ומדיבות נפש:

וזרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים, ומה ת"ל ואכלוהו אויביכם, הא כיצד, זורעה

שנה ראשונה, ואינה מצמחת, שנה שניה מצמחת ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור, ושבפנים מתים ברעב שלא

לקטו תבואה אשתקד. ד"א זרעתם לריק זרעכם, כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלן, והחטא בא

ומכלה אותם, שנאמר אֲשֶׁר טַפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי אֹיְבֵי כָלָם (איכה ב, כב):

ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם, כך נאמר ברעה ונתתי פני. משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל

עסקי ועוסק אני עמכם לרעה:

ונגפתם לפני אויביכם. שיהא המות הורג אתכם מבפנים, ובעלי דְּבְּכִיכוֹן מקיפין אתכם מבחוץ (ת"כ פרק ד, ה):

ורדו בכם שנאיכם. שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם, שבשעה שאומות העולם עובדי אלילים עומדים על ישראל אינם

מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדֵּין וְעָמְלָק וּבְנֵי קָדָם וְגו' (שופטים ו, ג), ויחגו עליהם וישחיתו

אֶת יְבוֹל הָאָרֶץ (שם ד), אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר וְאֲשֶׁר

אָכְלוּ שָׂאֵר עַמִּי וְעוֹרָם מִעֲלֵיהֶם הִפְשִׁיטוּ וְגו' (מיכה ג, ג. ת"כ שם):

ונסתם. מפני אימה:

ואין רודף אתכם. מבלי כח:

И если при всем том не будете
слушать Меня, то буду продолжать
наказывать вас, всемерно, за грехи
ваши.

וְאִם עַד אֵלֶיךָ לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסֵף לְמַרְדֵּי יִתְּכֹן
שִׁבְעָה עַל חֻבֵּיכֶם

18 וְאִם-עַד-אֱלֹהִים לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְיִסְפְּתִי לְיִסְרָהּ אֶתְכֶם ^{to chastise}

שִׁבְעָה עַל-חַטֹּאתֵיכֶם:

Rashi

ואם עד אלה. ואם בעוד אלה לא תשמעו:

ויספתי. עוד יסורין אחרים:

שבע על חטאתיכם. שבע פורעניות על ז' העבירות האמורות למעלה (ת"כ פרק ה, א):

И сокрушу гордыню могущества
вашего, и сделаю небо ваше как
железо, и землю вашу как медь.

וְאֶתְּבַר יְתִי יִקַּר תִּקְפֹּכוּן וְאֶתֶּן יְתִי שְׁמִיָּא דִּי עֲלִיכֹן
תְּקִיפִין כְּפָרוֹזָלָא מְלֶאכְתָּא מְטָרָא וְאַרְעָא דְתַחֲוִיתִיכֹן
חֲסִינָא כְּנִחָשָׂא מְלֻמְעָבַד פִּירִין

19 וְשִׁבְרֹתִי אֶת-גָּאוֹן עֲזֹכְכֶם וְנִתְּתִי אֶת-שְׁמִיכֶם כְּפָרוֹזָלָא

copper

וְאֶת-אֲרָצְכֶם כְּנִחָשָׂה :

Rashi

ושברתי את גאון עוזכם. זה בית המקדש, וכן הוא אומר הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם (יחזקאל כד, כא):
ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה ששם הוא אומר והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו'
(דברים כח, כג), שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה, והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע, והיא משמרת
פירותיה, אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת
מזיעה, והיא מאבדת פירותיה:

И будет напрасно истощаться сила
ваша, ибо земля не даст
произведений своих, и деревья земли
не дадут плодов своих,

וְיִסּוּפוּן לְרִיקָנוּ חֵילִיכֹן וְלֹא תִתֵּן אֲרָעֲכֹן יְתִי עֲלֵלְתָהּ
וְאֵילֵן אֲרָעָא לֹא יִתֵּן אִבָּהּ

20 וְתִם לְרִיק כְּחֹכְכֶם וְלֹא-תִתֵּן אֲרָצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ וְעֵץ ^{harvest}

הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיָּו:

Rashi

ותם לריק כחכם. הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכש שלא כסח שלא עדר ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות (ת"כ שם):

ולא תתן ארצכם את יבולה. אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע (שם):
ועץ הארץ. אפילו מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה (שם):
לא יתן. משמש למעלה ולמטה, אעץ ואפרי:
לא יתן פרי. כשהוא מפרה מְשִׁיר פירותיו, הרי שתי קללות, ויש אן שבע פורעניות:

А если будете ходить наперекор Мне,
и не захотите слушать Меня, то Я
увеличу вам кару, всемеро, за грехи
ваши.

21 ואם־תִּלְכוּ עִמִּי לָרִי וְלֹא תֵאָבֹוּ לְשִׁמְעַ לִי וְיִסְפְּתִי seminal emission

עֲלִיכֶם מִכָּה שְׁבַע כַּחֲטָאֵיכֶם:

ואם תִּהְיוּ כְּדָמִי בְּקִשְׁי וְלֹא תִיבֹוּ לְקַבֵּלָא לְמִימְרִי
ואוֹסֶף לְאַתָּאָה עֲלִיכֹן מִחָא שְׁבַע כַּחֲבִיכֹן

Rashi

ואם תלכו עמי קרי. רבותינו אמרו עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, כן תלכו עראי במצות. ומנחם פירש לשון מניעה, וכן הקר רגלך (משלי כה, יז), וכן יקר רוח (משלי יז, כז), וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס, לשון קושי, שמקשים לבם להמנע מהתקרב אלי:
שבע כחטאתיכם. שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכם:

И нашлау на вас зверей полевых, и
они обезчадят вас, и истребят скот
ваш, и уменьшат вас, и опустеют
дороги ваши.

22 וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְלָה אֶתְכֶם

וְהִכְרִיתִיהָ אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וְהַמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשְׂמוּ

דְּרָכֵיכֶם:

וְאֶגְרִי בְּכֹן יֵת חֹות בְּרָא וְתִתְּכַל יִתְכֹון וְתִשְׁיָצִי יֵת
בְּעִירְכֹון וְתִזְעַר יִתְכֹון וְיִצְדֵן אֹרְחֵתְכֹון

Rashi

והשלחתי. לשון גירוי:

ושכלה אתכם. אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך, בהמה שאין דרכה בכך מנין, תלמוד לומר וְשִׁן בְּהֶמַת אֲשִׁלַּח הֵם (דברים לב, כד), הרי שתיים, ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה, תלמוד לומר עִם חֶמַת זִחְלִי עֶפֶר (שם), מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין כבר היו שנים בארץ ישראל, חמור נושך וממית, ערוד נושך וממית:
ושכלה אתכם. אלו הקטנים:

והכריתה את בהמתכם. מבחויך:

והמעטה אתכם. מבפנים:

ונשמו דרכיכם. שבילים גדולים ושבילים קטנים, הרי שבע פורעניות, שן בהמה, ושן חיה, חמת זוחלי עפר, ושכלה, והכריתה, והמעטה, ונשמו:

А если и затем вы не усмиритесь
предо Мною, и пойдете наперекор
Мне,

23 וְאִם-בְּאֵלֶּה לֹא תִסָּרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי:

וְאִם בְּאֵלֶּיךָ לֹא תִתְּרֹדוּן לְמִימְרֵי וְתִהְיוּ קָדְמֵי בְּקָשִׁי

Rashi

לא תוסרו לי. לשוב אלי:

То и Я поступлю наперекор вам, и Я
опять буду карать вас, всемерно, за
грехи ваши.

24 וְהִלַּכְתִּי אַף-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי

שָׁבַע עַל-חַטֹּאתֵיכֶם:

וְאַהֲרָף אֶף אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָשִׁי וְאֶלְקִי יִתְּכֶם אֶף אֲנִי

שָׁבַע עַל חֲוִיכֶם

И наведу на вас меч, мстящий в
отмщение за завет, так что укроетесь
в городах ваших; тогда пошлю заразу
в среду вашу, и вы предадитесь в руки
врага.

25 וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נֶקֶם-בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם

אֶל-עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי לְכָל בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתֶם בְּיַד-אוֹיֵב:

וְאֵתִי עֲלֵיכֶם דֶּקְטָלִין בְּחֶרֶב וְיִתְּפָרְעוּ מִנְּכֶם

פּוֹרְעָנוּתָא עַל דְּעִבְרָתוֹן עַל פְּתָגְמֵי אוֹרִיתָא וְתִתְּכַנְשׁוּן

לְקָרוֹיכֶם וְאֶגְרִי מוֹתָנָא בִּינֵיכֶם וְתִתְּמַסְרוּן בְּיָדָא

דְּסָנָא

Rashi

נקם ברית. ויש נקם שאינו בברית, כדרך שאר נקמות, וזהו סמוי ענינו של צדקיהו. דבר אחר נקם ברית, נקמת ברית אשר

עברתם. כל הבאת חרב שבמקרא, היא מלחמת חיילות אויבים:

ונאספתם. מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור:

ושלחתי דבר בתוכם. וע"י הדבר, ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המת בירושלים, וכשהם מוציאים את המת לקברו נתנים ביד אויב:

Когда сокрушу у вас опору хлеба, то
десять женщин будут печь хлеб ваш в
одной печи, и будут вынимать хлеб
ваш весом, и будете есть, не
насыщаясь.

בְּדֹאֲתֵבֶר לְכוֹן סְעִיד מִיִּכְלָא וַיִּפֶּן עֶסֶר נָשִׁין לְחֶמְכֹן
בְּתַנּוּרָא חֵד וַיִּתִּיבוּן לְחֶמְכֹן בְּמִתְקָלָא וְתוֹכְלוֹן וְלֹא
תִשְׂבְּעוּן

26 בְּשִׁבְרֵי לֶחֶם מִטֶּה־לֶּחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים
לְחֶמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשְׁיבוּ לְחֶמְכֶם בְּמִשְׁקָל
וְאָכְלֶתֶם וְלֹא תִשְׂבְּעוּ: (ס)

Rashi

מטה לחם. לשון משען, כמו מטה עז (ירמיה מח, יז):
בשבירי לכם מטה לחם. אשבור לכם כל מסעד אוכל, והם חצי רעב:
ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מחוסר עצים:
והשיבו לחמכם במשקל. שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור, והן יושבות ושוקלות את השברים
לחלקם ביניהם:
ואכלתם ולא תשבעו. זה מארה בתוך המעים בלחם. הרי ז' פורעניות, חרב, מצור, דבר, שבר מטה לחם, חוסר עצים, פת
נפולה, מארה במעים. ונתתם אינה מן המנין שהיא החרב:

Если же после сего не будете слушать
Меня, и пойдете наперекор Мне,

וְאִם בְּדָא לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְתִהְיוּן קָדְמֵי בְּקָשִׁי

То и Я в ярости поступлю наперекор
вам, и опять буду карать вас, всемеро,
за грехи ваши.

וְאֶהְיֶה עִמָּכֹן בְּתִקּוּף רָגִז וְאֶרְדִּי יִתְכוֹן אִף אֲנִי שָׁבַע
עַל חֹבֵיכֹן

27 וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי:

28 וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחֶמְת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אִף־אֲנִי שָׁבַע
עַל־חַטֹּאתֵיכֶם:

И будете есть плоть сынов ваших, и
плоть дочерей ваших будете есть.

וְתִיכְלוּן בֶּשֶׂר בְּנֵיכֹן וּבֶשֶׂר בְּנִיתִיכֹן תִּיכְלוּן

29 וְאָכְלֶתֶם בֶּשֶׂר בְּנֵיכֶם וּבֶשֶׂר בְּנִיתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:

И испровергну высоты ваши, и
разрушу посвященные солнцу
храмины ваши, и повергну трупы
ваши на обломки идолов ваших, и
отринет вас душа Моя.

30 וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בְּמֹתֵיכֶם וְהִכַּרְתִּי אֶת־חַמְצֵיכֶם וְנָתַתִּי
sun pillar
אֶת־פְּגְרֵיכֶם עַל־פְּגְרֵי גְלוּלֵיכֶם וְגַעְלָה נַפְשִׁי
pill a carcass
אֶתְכֶם:

וְאֶשְׁרִיצִי יְתִ בְּמַתִּיכֹן וְאֶקְצֹץ יְתִ חֲנִסִּנְסִיכֹן וְאֶתֵּן יְתִ
פְּגְרִיכֹן עַל פְּגֹר טְעֹתִיכֹן וִירַחֵק מִימְרֵי יְתִיכֹן

Rashi

במתיכם. מגדלים וברניות:

חמניכם. מין עבודת אלילים שמעמידין על הגגות, ועל שם שמעמידין בחמה קרוין חמנים:

ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונופל עליה:

וגעלה נפשי אתכם. זה סילוק שכינה (ת"כ פרק ו, ד):

И обращау города ваши в развалины, и
опустошу святилища ваши, и не буду
обонять жертвенных благоуханий
ваших.

31 וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חֲרָבָה וְהִשְׁמֹתִי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם
properly
וְלֹא אֶרְיַח בְּרִיחַ נִיחֹחְכֶם:

וְאֶתֵּן יְתִ קְרוֹיכֹן צָדָא וְאֶצְדִּי יְתִ מִקְדָּשִׁיכֹן וְלֹא אֶקְבֹּל
בְּרַעְוָא קְרָבֹן כְּנֶשֶׁתִּיכֹן

Rashi

ונתתי את עריכם חרבה. יכול מאדם, כשהוא אומר והשימותי אני את הארץ, הרי אדם אמור, הא מה אני מקיים חרבה,

מעובר ושב:

והשימותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות, כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקיים והשימותי את

מקדשיכם מן הגדודיות, שירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם. הרי שבע פורעניות, אכילת בשר בנים ובנות,

והשמדת במות הרי שתים, כריתת חמנים אין כאן פורענות אלא על ידי השמדת הבירניות יפלו החמנים שבראשי הגגות

ויכרתו, ונתתי את פגריכם וגו' הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרבן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, ולא אריח קרבנות, הרי

שבע:

И опустошу землю, так что изумятся
о ней враги ваши, которые поселятся
в ней.

32 וְהִשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים

בָּהּ:

וְאֶצְדִּי אָנָּה יְת אֶרְעָא וַיִּצְרִיּוֹן עָלֶה בְּעָלֵי דְבְּכִיכּוֹן
דִּיתְבוֹן בָּהּ

Rashi

והשמתי אני את הארץ. זו מדה טובה לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה:

А вас рассею между народами, и
обнажу за вами меч, и земля ваша
будет пустыня, и города ваши будут
развалины.

33 וְאַתְכֶם אֲזָרָה בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חָרֵב

וְהִיְתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָה:

וַיְתְּכוֹן אֲבָדָר בֵּינִי עַמְמִיָּא וְאַגְרִי בְּתִרְיָכוֹן דְּקָטְלִין
בְּחָרְבָּא וְתִהִי אֶרְעָכוֹן צָדִיָּא וְקָרוֹיכוֹן יְהוֹן חָרְבָּא

Rashi

ואתכם אזרה בגוים. זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין, וישראל נזרו כבמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחבירתה: והריקתי. כששולף החרב מתרוקן הנדן. ומדרשו חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור:

והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה, נראות לכם חרבות, שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו סופו לחזור כאילו אין כרמו וביתו חרבים, כך שנויה בת"כ (פרק ז, א):

Тогда удовлетворит земля за
субботные годы свои, во все дни
опустения, когда вы будете в земле
врагов ваших: тогда будет покоиться
земля, и тем удовлетворит за
субботные годы свои.

34 אֲזִי תִרְצָה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשָּׁמָה וְאַתֶּם

בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אֲזִי תִשָּׁבֵת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתֶיהָ:

בְּכֹן תִּרְעִי אֶרְעָא יְת שְׁמָטָהָ כָּל יוֹמִין דִּי צָדִיָּאת
וְאַתּוֹן בְּאֶרַע בְּעָלֵי דְבְּכִיכּוֹן בְּכֹן תִּשְׁמַט אֶרְעָא וְתִרְעִי
יְת שְׁמָטָהָ

Rashi

אז תרצה. תפייס את כעס המקום, שכעס על שמטותיה:

והרצת. למלך את שבתותיה:

Все дни опустения будет она
покоиться за то, что не покоилась в
субботные годы ваши, когда вы жили
на ней.

35 כָּל־יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשְׁבֹּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָהּ

בְּשַׁבְּתֵיכֶם בְּשַׁבְּתֵיכֶם עָלֶיהָ:

כָּל יוֹמִין דִּי צְדִיאָת תִּשְׁמַט יֵת דִּי לֹא שְׁמַטָּת

בְּשַׁמְטִיכוֹן כַּד הָיִיתוֹן יִתְבִּין עָלֶיהָ

Rashi

כל ימי השמה. לשון העשות, ומ"ם דגש במקום כפל שממה:

את אשר לא שבתה. שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע' שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים שנה. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו מ' שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל וְאָתָּה שָׁכַבְתָּ עַל צִדְדְּךָ הַשְּׁמָאלִי וגו' (יחזקאל ד, ד), וְכָלִיתָ אֶת אֱלֹהֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ עַל צִדְדְּךָ הַיְּמָנִי שְׁנֵית אַרְבָּעִים יוֹם וְנִשְׁאַתָּ אֶת עֹון בֵּית יְהוּדָה (שם ו), ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין, ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש. ואם תאמר שנות מנשה חמשים וחמש היו, מנשה עשה תשובה שלשים ושלוש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושנים, כמו שאמרו באגדת חלק (סנהדרין קג.), ושל ארון שנים, ואחת עשרה ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם, והם שש עשרה למאה י"ד שמיטין וב' יובלות הרי לארבע מאות שנה וששים וארבע, לשלשים ושש שנה חמש שמיטות, הרי שבעים חסר אחת, ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים. (נ"א ואותו יובל שגלו שלא נגמר בעונם נחשב להם) ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים, וכן הוא אומר בדברי הימים עַד רָצָתָה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ וגו', לְמַלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה (דברים הימים"ב לו, כא):

А в оставшихся из вас — всею
робость в сердце их, в земле врагов
их, и погонит их шелест уносимого
листа, и бегом побегут как от меча, и
падут, хотя и не будет гонителя.

36 וְהַנִּשְׁאָרִים בְּכֶם וְהַבְּאִי מִרְדָּה בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָתָהּ

cowardice

to shove
asunder

אִי־בִיָּהֶם וְרִדְּף אֹתָם קוֹל עָלֶיהָ נִדְּף וְנָסוּ

experienced

מִנֶּסֶת חֶרֶב וְנָפְלוּ וְאִין רִדְּף:

וְדִישְׁתָּאוֹן בְּכוֹן וְאַעֵל תִּבְרָא בְּלִפְהוֹן בְּאַרְעָתָהּ

דְּסִנְאִיהוֹן וְיִרְדּוּף יִתְהוֹן קַל טְרָפָא דְשִׁקִּיף וְיַעֲרָקוּ

בְּמַעֲרִיזָה מִן קֶדֶם דְּקַטְלִין בְּחִרְבָּא וְיִפְלוּן וְלִית דְּרִדְּפִי

Rashi

והבאתי מרח. פחד ורך לבב מ"ם של מרח יסוד נופל הוא, כמו מ"ם של מועד ושל מוקש:

ונסו מנסת חרב. כאילו רודפים הורגים אותם:

עלה נדף. שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו קל טרפא דשקוף, לשון חבטה, שדופת קדים (בראשית מא, ו), שקיפן קדום, לשון משקוף, מקום חבטת הדלת וכן תרגומו של חבורה (שמות כא, כה), משקופי:

И споткнутся друг о друга, как бы от
меча, хотя и не будет гонителя, и не
будет у вас силы устоять пред врагами
вашими.

ויתקלון גבר באחיהי כמקדם דקטלין בחרבא ורדף
לית ולא תהי לכון תקומה קדם בעלי דבכיכון

37 וְכָשְׁלוּ אִישׁ-בְּאַחֵיו כַּמְּפִיחַרְב וְרָדְף אֵין וְלֹא-תִהְיֶה

לְכֶם תְּקוּמָה לְפָנֵי אִיְיָכֶם: revival

Rashi

וכשלו איש באחיו. כשירצו לנוס יכשלו זה בזה, כי יבהלו לרוץ:

כמפני חרב. כאילו בורחים מלפני הורגים, שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו (ת"כ פרק ז, ה),

וכשלו איש באחיו, זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערבין זה לזה (שבועות לט.):

И погибнете среди народов, и пожрет
вас земля врагов ваших.

ותבדון ביני עממיא ותגמר יתכון ארע בעלי דבכיכון

38 וְאָבַדְתֶּם בְּגוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אִיְיָכֶם:

Rashi

ואבדתם בגוים. כשתהיו פזורים תהיו אבודים זה מזה:

ואכלה אתכם. אלו המתים בגולה:

И оставшиеся из вас исчахнут за
беззаконие свое в земле врагов ваших,
и за беззакония отцов своих вместе с
ними исчахнут они.

ודישתארוון כון יתמסון בחוביהון בארעתא בעלי
דבכיכון ואף בחובי אבהיהון בישאי דאחידין בידיהון
יתמסון

39 וְהַנִּשְׁאָרִים בְּכֶם יִמְקוּ בְּעוֹנֵם בְּאַרְצָת אִיְיָכֶם to melt

ואף בעונת אבתם אתם ימקו:

Rashi

בעונת אבותם אתם. כשעונות אבותם אתם כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם (שם פרק ח, ב — סנהדרין כז):
ימקו. לשון המסה, כמו ימסו, וכמוהו תמקנה בחריהן (זכר' יד, יב), נמקו חבורתי (תהלים לח, ו):

Тогда они будут исповедываться в
беззаконии своем и в беззаконии
отцов своих, при неверности своей, в
которой они вероломствовали против
Меня, также и в том, что ходили
наперекор Мне;

וַיִּזְדוֹן יֵת חוֹבִיָּהוֹן וְיֵת חוֹבִי אֲבֹהֵיהֶן בְּשִׁקְרָהוֹן דְּשִׁקְרוּ
קִדְמִי וְאַף דִּי הִלִּיכוּ קִדְמִי בְּקִשְׁיוֹ

За что и Я поступил наперекор им, и
отвел их в землю врагов их: разве
тогда покорится необрезанное сердце
их, и тогда удовлетворят они за
беззаконие свои;

אַף אֲנִי אֶהְיֶה עֲמָהוֹן בְּקִשְׁיוֹ וְאַעֲיִל יִתְהוֹן בְּאַרְעֵי בְּעֵלִי
דְּבִבְיָהוֹן אוֹ בִּכְן יִתְבַּר לְבָהוֹן טַפְשָׁא וּבִכְן יִרְעוֹן יֵת
חוֹבִיָּהוֹן

40 וְהִתְדוּ אֶת-עוֹנֵם וְאֶת-עֲוֹן אֲבֹתָם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר

מַעַל-בִּי וְאַף אֲשֶׁר-הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי:

41 אֶף-אֲנִי אֶלֶף עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אִי־בֵיהֶם

אוֹ-אֲזַז יִכְנַע לְבָבָם הָעֵל וְאֲזַז יִרְצוּ אֶת-עוֹנֵם: properly

Rashi

והבאתי אתם. אני בעצמי אביאם. זו מדה טובה לישראל, שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות עובדי אלילים נעשה כמעשיהם, אני איני מניחם, אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי, שנאמר וְהָעֵלָה עַל רוֹחָכֶם הָיָה לֹא תִהְיֶה גוֹ' (יחזקאל כ, לב), הִי אֲנִי גוֹ' אִם לֹא בְּיַד הָזָקָה גוֹ' (שם לג. ת"כ שם ה):
או אז יכנע. כמו אז נודע כי שור נגח הוא (שמות כא, לו), אם אז יכנע. לשון אחר אולי, שמא אז יכנע לבבם גו':
ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונם ביסוריהם:

Тогда вспомню завет Мой с Иаковом,
и завет Мой с Исааком и завет Мой с
Авраамом вспомню, и землю
вспомню;

וְדָכִירָנָא יִתְ קִימִי דְעָם יַעֲקֹב וְאַף יִתְ קִימִי דְעָם יִצְחָק
וְאַף יִתְ קִימִי דְעָם אַבְרָהָם אָנָּא דְכִיר וְאַרְעָא אָנָּא
דְכִיר

Rashi

וזכרתי את בריתי יעקוב. בחמשה מקומות נכתב מלא, ואלהיו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו:

וזכרתי את בריתי יעקוב. למה נמנו אחרונות, כלומר, כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו, ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו, שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח:

Когда земля запущена будет, — без
них, и удовлетворит за субботные
годы свои в опустении от них, а они
удовлетворят за беззаконие свое,
поелику пренебрегли законы Мои, и
постановления Мои отринула душа
их.

וְאַרְעָא תִתְרַטֵּשׁ מִנְהוֹן וְתִרְעִי יִתְ שְׁמִיטָהּא בְּדַצְדִּיאַת
מִנְהוֹן וְאַנּוֹן יִרְעוּן יִתְ חוֹבִיהוֹן לְוִטִּין חֵלֶף בְּרָכּוֹן אִיתִי
עֲלֵיהוֹן בְּדִיל דְּבִדְיָנִי קָצוּ וְיִתְ קִימִי רַחֲמָת נִפְשָׁהוֹן

Rashi

יען וביען. גמול, ובגמול אשר במשפטי מאסו:

42 וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאַף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף
אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר:

43 וְהָאָרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם וְתִרְץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשְׁמָהּ מֵהֶם

וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם יַעַן וּבִיעֵן בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוֹ

וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעֲלָה נַפְשָׁם:

Однако и тогда, когда они будут в
земле врагов своих, не презрю их и не
отрину их до того, чтобы истребить
их, нарушая завет Мой с ними, ибо Я
Превечный, Бог их.

וְאִם בְּרֵם דָּא בְּמַהוּיָהוֹן בְּאַרְעַ בְּעָלֵי דְבְּיָהוֹן לֹא
אַרְטִשְׁנוֹן וְלֹא אֶרְחַקְנוֹן לְשִׁיזְיוּתָהוֹן לְאַשְׁנָאָה קִימִי
עֲמָהוֹן אֲרִי אָנָּה יי אֱלֹהֵהוֹן

44 וְאִם-גַּם זֹאת בְּהֵיוֹתְם בָּאָרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא-מֵאַסְתִּים

וְלֹא-גְעַלְתִּים לְכָלְתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אֲנִי יְהוָה

אֱלֹהֵיהֶם:

Rashi

ואף גם זאת. ואף אפילו אני עושה עמהם זאת, הפורענות אשר אמרתי, בהיותם בארץ אויביהם, לא מאסתי לכלותם ולהפר
בריתי אשר אתם:

Но вспомню для них завет с
предками, которых Я вывел из земли
Египетской пред глазами народов,
чтобы быть им Богом: Я Превечный.

וְדִכְיִרְנָא לְהוֹן קִים קְדָמָאֵי דִּי אֶפְקִית יְתָהוֹן מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם לְעֵינֵי עַמְמָא לְמַהוּיָהוֹן לְהוֹן לְאַלְהָא אָנָּה יי

45 וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁנִּים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאֶרֶץ

מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהָיִת לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה:

Rashi

ברית ראשונים. של שבטים:

Вот постановления и законы и
наставления, которые установил
Превечный между Собою и сынами
Израилевыми на горе Синае, чрез
Моисея.

אַלִּין קִימִיָּא וְדִינִיָּא וְאֹרִיתָא דִּי יְהֵב יי בֵּין מִימְרָהּ וּבֵין
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא דְּסִינֵי בִידָא דְּמֹשֶׁה

46 אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בְּיָדוֹ

וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד-מֹשֶׁה: (פ)

Rashi

והתורה. אחת בכתב ואחת בעל פה, מגיד שכולם נתנו למשה בסיני:

רביעי

ויקרא 27

И говорил Превечный Моисею,
сказав:

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר

Объяви сынам Израилевым, и скажи
им: когда кто по обету посвящает
лица, по оценке, Превечному.

2 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדָר

בְּעֶרְכָּךְ נִפְשָׁת לַיהוָה:

מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן גִּבֹּר אָרִי יִפְרֹשׁ נָדָר
בְּפָרְסוֹן נִפְשָׁתָא קָדָם יְיָ

Rashi

כי יפלא. יפריש בפיו:

בערכך נפשתי. ליתן ערך נפשו, לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו, עלי:

То да будет: при оценке мужчины от
двадцати лет до шестидесяти, оценка
эта должна быть в пятьдесят сиклей
серебряных, по сиклю священному.

3 וְהָיָה עֶרְכָּךְ הַזֶּכֶּר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים

שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכָּךְ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

וְהָיָה פְּרָסָנָה דְּכוּרָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְעַד בֶּר שִׁתִּין

שָׁנִין וְהָיָה פְּרָסָנָה חֲמִשִּׁין סִלְעִין דְּכֶסֶף בְּסִלְעֵי קוֹדֶשׁ

Rashi

והיה ערכך גוי'. אין ערך זה לשון דמים, אלא בין שהוא יוקר בין שהוא זול, כפי שניו, הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו:

ערכך. כמו ערך, וכפל הכפ"ן, לא ידעתי מאיזה לשון הוא:

Если же это женщина, то оценка
должна быть в тридцать сиклей.

4 וְאִם־נָקְבָהּ הִוא וְהָיָה עֶרְכָּךְ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל:

וְאִם נִקְוֶבֶתָּא הִיא וְיֵהִי פְרָסְנָה תִּלְתִּין סִלְעִין

А если это лицо от пятилетнего до двадцатилетнего возраста, то оценка должна быть мужчине в двадцать сиклей, женщине же в десять сиклей.

וְאִם מִבֶּר חֲמֵשׁ שָׁנִין וְעַד בֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְיֵהִי פְרָסְנָה
דְּכוּרָא עֶסְרִין סִלְעִין וְלִנְקֻבֶּתָּא עֶסֶר סִלְעִין

5 וְאִם מִבֶּר חֲמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכּוֹ

הַזָּכָר עֶשְׂרִים שֶׁקֶלִים וְלִנְקֻבָּה עֶשְׂרֵת שֶׁקֶלִים:

Rashi

וּאִם מִבֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים. לֹא שִׁיחָא הַנּוֹדֵר קֹטֵן שְׁאִין בְּדַבְרֵי קֹטֵן כְּלוּם, אֲלֵא גְדוֹל שְׁאִמֵּר עֶרֶךְ קֹטֵן הַזֶּה שֶׁהוּא בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים עָלֶי:

Если же это лицо от одномесячного до пятилетнего возраста, то оценка мужчине должна быть в пять сиклей серебряных, а женщине оценка в три сикля серебряных,

וְאִם מִבֶּר יָרְחָא וְעַד בֶּר חֲמֵשׁ שָׁנִין וְיֵהִי פְרָסְנָה
דְּכוּרָא חֲמֵשׁ סִלְעִין דְּכֶסֶף וְלִנְקֻבֶּתָּא פְרָסְנָה תִּלְתִּין
סִלְעִין דְּכֶסֶף

6 וְאִם מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן-חֲמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכּוֹ הַזָּכָר

חֲמִשָּׁה שֶׁקֶלִים כֶּסֶף וְלִנְקֻבָּה עֶרְכּוֹ שְׁלֹשֶׁת שֶׁקֶלִים

כֶּסֶף:

Но если это лицо от шестидесятилетнего возраста и выше, то, если это мужчина, пусть будет оценка в пятнадцать сиклей, женщине же — в десять сиклей.

וְאִם מִבֶּר שְׁתַּיִן שָׁנִין וְלַעֲלָא אִם דְּכוּרָא וְיֵהִי פְרָסְנָה
חֲמֵשׁ עֶסְרֵי סִלְעִין וְלִנְקֻבֶּתָּא עֶסֶר סִלְעִין

7 וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְלַעֲלָא אִם-זָכָר וְהָיָה עֶרְכּוֹ

חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלִנְקֻבָּה עֶשְׂרֵה שֶׁקֶלִים:

Rashi

וּאִם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְגו'. כְּשִׁמְגִיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לַחֲשֹׁב כְּאִישׁ, לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחַת בַּהֲזַדְקָנוּ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעֶרְכוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחַת אֲלֵא שְׁלִישׁ בְּעֶרְכָּהּ, דְּאִמְרֵי אִינְשֵׁי (עֲרֻכִּין יט.) סָבָא בְּבִיתָא פָּחָא בְּבִיתָא, סָבָתָא בְּבִיתָא סִימָא בְּבִיתָא וְסִימָנָא טָבָא בְּבִיתָא:

Если же он слишком беден для таковой оценки, то пусть представят его пред священника, и оценит его священник: по мере того, как достаточно состояние обетника, пусть оценит его священник.

וְאִם מְסָכִן הוּא מִפְּרִסָּה וּקִימָה קָדָם כֹּהֵנָא וַיִּפְרוֹס יְתֵה כֹּהֵנָא עַל מִימַר דִּי תִדְבֵּק יָדָא דְנוֹדְרָא יִפְרִסָּה כֹּהֵנָא

to become thin

8 וְאִם-מָדָּ הוּא מְעַרְכָּד וְהֶעֱמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן

to reach

וְהֶעֱרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל-פִּי אִשָּׁר תִּשְׁיג יָד הַנֹּדֶר

וְעֵרִיכְנוּ הַכֹּהֵן: (ס)

Rashi

ואם מד הוא. שאין ידו משגת ליתן הערך הזה:

והעמידו. לנערך לפני הכהן ויעריכנו לפי השגת ידו של מעריך:

על פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו, וישאיר לו כדי חייו, מטה כר וכסת וכלי אומנות, אם היה חמר משאיר לו חמורו (ערכין כג:)

А если это скот, из которого приносят приношение Превечному, то все, что он ни назначает из этого Превечному, должно быть свято.

וְאִם בְּעִירָא דִּי יִקְרְבוּ מִנָּה קִרְבָּנָא קָדָם יְיָ כָּל דִּי יִתֵּן מִנָּה קָדָם יְיָ יְהִי קוֹדֶשׁ

9 וְאִם-בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר

יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ:

Rashi

כל אשר יתן ממנו. אמר רגלה של זו עולה, דבריו קיימין, ותמכר לצרכי עולה, ודמיה חולין, חוץ מדמי אותו האבר:

Он не должен выменивать его, ни
заменять его, хорошее ли худым, или
худое хорошим; если же он будет
заменять скотину скотиною, то и она
и замен её должны быть святы.

לֹא יִחַלֶּפְנָה וְלֹא יַעֲבֹר יְתֵה טָב בְּבִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטָב
וְאִם חֲלָפָא יִחַלֵּף בְּעִירָא בְּבִעִירָא וְיֵהִי הוּא וְחִלּוּפֵי יֵהִי
קָדִישׁ

לֹא יִחַלֶּפְנָה וְלֹא יַעֲבֹר יְתֵה טָב בְּבִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטָב
to alter properly 10

בְּטָב וְאִם־הֶמֶר יִמִּיר בְּהֶמָּה בְּבֶהֱמָה וְהִי־הוּא
exchange
וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ:

Rashi

טוב ברע. תם בבעל מום (ת"כ פרק ט, ו):
או רע בטוב. וכל שכן טוב בטוב, ורע ברע (תמורה ט):

А если это какаянибудь скотина
нечистая, каковой не приносят в
приношение Превечному, то пусть он
поставит скотину пред священника.

וְאִם כָּל בְּעִירָא מְסֻאָבָא דִּי לֹא יִקְרְבוּ מִנָּה קִרְבָּנָא
קָדִים יִי וְיָקִים יֵת בְּעִירָא קָדִים כְּהֵנָּה

וְאִם כָּל־בְּהֶמָּה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרְבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּנָא 11

לִיהוָה וְהִעֲמִיד אֶת־הַבְּהֶמָּה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:

Rashi

ואם כל בהמה טמאה. בבעלת מום הכתוב מדבר שהיא טמאה להקרבה, ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין
בפדיון, אלא א"כ הוממו (שם לב: — ת"כ פרשתא ד, א):

И священник оценит ее; хорошая ли
она или худая, по оценке священника
так и будет.

וְיַפְרוֹס כְּהֵנָּה יְתֵה בֵּין טָב וּבֵין בִּישׁ כְּפָרְסָנָא דְכְּהֵנָּה
כֵּן יֵהִי

וְהִעֲרִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאֵלֶּה בֵּין טָב וּבֵין רָע כְּעֶרְפֹּן הַכֹּהֵן כֵּן 12

יִהְיֶה:

Rashi

כערכך הכהן כן יהיה. לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש:

И если он пожелает выкупить ее, то
пусть прибавит к оценке пятую долю.

וְאִם מִפְּרֶק יִפְרָקָהּ וְיוֹסֵף חֲמִשָּׁה עַל פְּרִסָּהּ

13 וְאִם-גָּאֵל יִגְאֹלָהּ וְיוֹסֵף חֲמִישִׁית^{fifth} עַל-עֶרְכָּהּ:

Rashi

וּאִם גָּאֵל יִגְאֹלָהּ. בְּבַעֲלִים הַחֲמִיר הַכְּתוּב, לְהוֹסִיף חוּמֶשׁ, וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ בֵּית, וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ אֶת הַשְּׂדֵה, וְכֵן בַּפְּדִיּוֹן מֵעֶשֶׂר שָׁנִי, הַבְּעִלִּים מוֹסִיפִין חוּמֶשׁ, וְלֹא שֶׁאֵר כָּל אָדָם (ת"כ שם ז):

Когда же кто посвящает дом свой в
святиню Превечному, то пусть
священник оценит его; хороший ли
он или худой, как оценит его
священник, так и состоится.

וְגִבֹּר אֲרִי יִקְדָּשׁ יֵת בֵּיתָהּ קוֹדֶשׁא קָדָם יי וְיִפְרָסָהּ
כִּהְנָא בֵּין טַב וּבֵין בִּישׁ כִּמָּא דִּי יִפְרוֹס יֵתָה כִּהְנָא בֵּין
יָקוּם

14 וְאִישׁ כִּי-יִקְדָּשׁ אֶת-בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָעִרִיכוֹ הִכְלֵן

בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיף אֹתוֹ הִכְלֵן כֵּן יָקוּם:

И если посвятивший выкупает дом
свой, то пусть прибавит к тому пятую
долю оценочного серебра, и он
останется за ним.

וְאִם דֹּאקְדָּשׁ יִפְרוֹק יֵת בֵּיתָהּ וְיוֹסֵף חוּמֶשׁ כֶּסֶף
פְּרִסָּהּ עֲלוּהִי וִיהִי לָהּ

15 וְאִם-הִמְקִדִּישׁ יִגָּאֵל אֶת-בֵּיתוֹ וְיוֹסֵף חֲמִישִׁית

כֶּסֶף-עֶרְכָּהּ עָלָיו וְהָיָה לוֹ:

חמישי

А если из полей владения своего
посвящает кто Превечному, то оценка
должна быть по мере посева его:
посев хомера ячменя в пятьдесят
сиклей серебра.

וְאִם מִחֶקֶל אֶחָסְנָה יִקְדִּישׁ גִּבֵּר קָדָם יְיָ וְהִי פִּרְסָנָה
לְפֹם זֶרְעָה בֵּר זֶרַע כּוֹר שְׁעוּרִין בְּחֻמְשִׁין סֶלְעִין דְּכֶסֶף

16 וְאִם | מִשְׁנֵה אֶחָזְתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהִנֵּה עֶרְכָּךְ

לְפִי זֶרְעוֹ זֶרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים בְּחֻמְשִׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף:

barley

Rashi

והיה ערכך לפי זרעו. ולא כפי שוויה, אחת שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוים, בית כור שעורים בחמשים שקלים, כך גזירת הכתוב, והוא שבא לגאלה בתחלת היובל, ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון, סלע ופונדיון לשנה (ערכין כה.). לפי שאינה הקדש אלא למנין שני היובל, שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו הגובר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות, וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם (שם כה:), זהו המשפט האמור במקדיש שדה, ועכשיו אפרשנו על סדר המקראות:

Если с юбилейного года посвятил он
поле свое, то по этой оценке должно
состояться.

אִם מִשְׁנֵה דִּיבְלָא יִקְדִּישׁ חֶקֶלָה כְּפִרְסָנָה יְקוּם

17 אִם-מִשְׁנֵה הַיֵּבֶל יִקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ כְּעֶרְכָּךְ יְקוּם:

Rashi

אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובא זה לגאלה מיד: כערכך יקום. כערך הזה האמור יהיה, חמשים כסף יתן:

Если же после юбилейного года
посвятил он поле свое, то пусть
священник рассчитает для него
серебро лишь по мере годов,
оставшихся до юбилейного года,
убавляя таким образом от оценки.

וְאִם בְּתֵר יוֹבֵלָא יִקְדָּשׁ חֲקֵלָה וַיַּחֲשֹׁב לָהּ כֶּהֱנָא יֵת
כֶּסֶפָא עַל מִימַר שְׁנִיָּא דְאַשְׁתָּאָרָן עַד שְׁתָּא דְיוֹבֵלָא
וַיִּתְּמַנַּע מִפְּרִסְנָהּ

18 וְאִם-אַחֲרֵי הַיֵּבֶל יִקְדָּשׁ שָׂדֵהוּ וַיַּחֲשֹׁב-לוֹ הַכֹּהֵן

אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתֵרֹת עַד שְׁנַת הַיֵּבֶל

to scrape
off

וַיִּגְרַע מֵעֶרְכָּהּ:

Rashi

ואם אחר היבל יקדיש משנת היובל ונשתהה ביד גזבר ובא זה לגאלה אחר היובל:
וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות. כפי חשבון. כיצד הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל,
הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על כולן, והשקל ארבעים ושמנה פונדיון, הרי סלע ופונדיון לשנה אלא שחסר פונדיון אחד
לכולן, ואמרו רבותינו (בכורות נ.) שאותו פונדיון קלבון לפרוטרוט, והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד
שנת היובל:
ונגרע מערכה. מנן השנים שמשנת היובל, עד שנת הפדיון:

И если выкупает поле посвятивший
его, то он должен прибавить к тому
пятую долю оценочного серебра, и
оно останется за ним.

וְאִם מִפְּרֶק יִפְרוֹק יֵת חֲקֵלָא דְאַקְדָּשׁ יְתֵהּ וַיּוֹסֶף
חֹמֶשׁ כֶּסֶף פְּרִסְנָהּ עֲלוּהִי וַיִּקּוּם לָהּ

19 וְאִם-גָּאֹל יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה הַמִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וַיּוֹסֶף

fifth

חֹמֶשֶׁית כֶּסֶף-עֶרְכָּהּ עָלָיו וַיָּקָם לוֹ:

Rashi

ואם גאל יגאל. המקדיש אותו יוסיף חומש על הקצבה הזאת:

Если же он не выкупил поля, или
если продали поле другому человеку,
то уже больше нельзя выкупить его.

וְאִם לֹא יִפְרוֹק יֵת חֲקֵלָא וְאִם זִבִּין יֵת חֲקֵלָא לַגִּבֵּר
אַחֲרָיו לֹא יִתְּפָרַק עוֹד

20 וְאִם-לֹא יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה וְאִם-מָכַר אֶת-הַשָּׂדֶה לְאִישׁ

אַחֲרֵי לֹא יִגְאֹל עוֹד:

Rashi

ואם לא יגאל את השדה. המקדיש:

ואם מכר. הגזבר (ערכין כה:):

את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד המקדיש:

И это поле, когда оно отойдет в

юбилей, должно быть свято

Превечному, как бы поле зачатое:

священнику достается оно, как

владение его.

21 וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה כְּחֵרֶם

לִכְהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ:

וְיִהְיֶה חֲקֵלָא בְּמַפְקָה בַּיּוֹבֵל קוֹדֶשׁא קָדָם יי כְּחֵל

חֲרָמָא לְכַהֲנָא תִּהְיֶה אֲחֻסְנָתָה

Rashi

והיה השדה בצאתו ביובל. מיד הלוקחו מן הגזבר, כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל:

קדש לה'. לא שישבו להקדש בדק הבית ליד הגזבר, אלא כשדה החרם הנתון לכהנים, שנאמר כָּל חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לַיהוָה

(במדבר יח, יד), אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו (ערכין כה:):

שישי

А если купленное им поле, которое

не из полей владения его, посвятил

он Превечному,

22 וְאִם אֶת־שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדֹּשׁ

לַיהוָה:

וְאִם יֵת חֲקֵל זְבִינוּהִי דִי לֹא מִחֲקֵל אֲחֻסְנָתָה יִקְדֹּשׁ

קָדָם יי

Rashi

ואם את שדה מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה, ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול

להקדישה אלא עד היובל, שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים, לפיכך, אם בא לגאולה, יגאל בדמים הללו

הקצובים לשדה אחוזה, ואם לא יגאל, וימכרנה גזבר לאחר, או אם לא יגאל הוא, בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו

מאתו, אותו שהקדישה, ופן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו, וזהו הגזבר, לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת

הארץ, מירושת אבות, וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש (שם כו:):

То пусть рассчитает для него
священник количество оценки до
юбилейного года, и он должен отдать
по этой оценке в тот же день, как
святыню Превечному.

וַיַּחֲשֹׁב לָהּ כִּהְנָא יֵת מִנֵּן פְּרִסְנָה עַד שְׁתָּא דִּיבְלָא
וַיִּתֵּן יֵת פְּרִסְנָה בְּיוֹמָא הַהוּא קוּדְשָׁא קָדָם יי

А в юбилейный год переходит поле к
тому, у которого он купил его, кому
принадлежит владение той земли.

בְּשְׁתָּא דִּיבְלָא יָתוּב חֲקָלָא לְדִזְבְּנָה מִנָּה לְדִדְלִיָּה
אַחֲסִנַּת אֶרְעָא

И всякая оценка должна быть по
сиклю священному, в двадцать гер
должен быть сикль.

וְכָל פְּרִסְנָה יְהִי בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא עֶסְרִין מְעִין יְהִי סִלְעָא

23 וַיַּחֲשֹׁב-לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מִכְסֵּת הָעֶרְכָּךְ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל
וַיִּתֵּן אֶת-הָעֶרְכָּךְ בְּיוֹם הַהוּא קָדֵשׁ לַיהוָה:

24 בְּשַׁנַּת הַיָּבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהּוּ מֵאִתּוֹ
לְאִשְׁרָיוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ:

25 וְכָל-עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה
a gerah or small weight

הַשִּׁקְלִ: (ס)

Rashi

וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש:
עשרים גרה. עשרים מעות, כך היו מתחלה, ולאחר מכאן הוסיפו שתות, ואמרו רבותינו (בכורות נ.) שש מעה כסף דינר,
עשרים וארבע מעות לסלע:

Только первородного — который по
первородству принадлежит
Превечному — из скота, его не
должен никто посвящать; крупный ли
скот то, или мелкий, — Превечному
принадлежит он.

בָּרֶם בּוֹכְרָא דִּי יִתְבַּכֵּר קָדָם יי בְּבַעֲרָא לֹא יִקְדֵּשׁ גִּבֹּר
יִתֵּה אִם תּוֹר אִם אֹמֶר דִּי הוּא

26 אֲדָ-בְכֹר אֲשֶׁר-יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבִהְמָה לֹא-יִקְדֵּשׁ אִישׁ
אִתּוֹ אִם-שׁוֹר אִם-שֶׁה לַיהוָה הוּא:

Rashi

לא יקדיש איש אתו. לשם קרבן אחר, לפי שאינו שלו:

Если же из нечистого скота это, то
пусть выкупит он по оценке, и
прибавит к тому пятую долю; а если
не выкупают его, то должно продать
по оценке.

וְאִם בְּבַעֲיָרָא מְסֻבָּא וְיִפְרוֹק בְּפִרְסָנָהּ וְיוֹסֵף חֲמִישָׁה
עֲלוּהִי וְאִם לֹא יִתְפָּרֵק וְיִזְדָּבֵן בְּפִרְסָנָהּ

27 וְאִם בְּבַהֲמָה הַטְּמְאָה וּפְדָה בְּעֶרְכָּהּ וְיוֹסֵף חֲמִישָׁה^{fifth}

עָלָיו וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכָּהּ:

Rashi

ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך, וחמור אין זה, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לכהן ואינו להקדש, אלא הכתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה, וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית (מנחות קא):
ופדה בערכך. כפי מה שיעריכנה הכהן:
ואם לא יגאל. ע"י בעלים (ת"כ פרק ב, ב):
ונמכר בערכך. לאחרים:

Однако никакое заклѣтое имущество,
которое человек под заклѣтием
посвящает Превечному, из всего, что
принадлежит ему, из человеков или
из скота, или из полей владения его,
не продается, ниже выкупается;
всякое заклѣтое имущество есть
великая святыня Превечному.

בָּרֶם כָּל חֲרָמָא דִּי יִחְרַם גְּבֵר קֳדָם יְיָ מִכָּל דִּי לֵיהּ
מֵאַנְשָׁא וּבַעֲיָרָא וּמִחֻקְלָא אֲחֻסְנִיתָהּ לֹא יִזְדָּבֵן וְלֹא
יִתְפָּרֵק כָּל חֲרָמָא קֳדָם קוּדְשִׁין הוּא קֳדָם יְיָ

28 אֲדָם-כָּל-חֲרָם אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל-אֲשֶׁר-לֹו

מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׁנֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכַר וְלֹא יִגָּאֵל

כָּל-חֲרָם קֳדָם-קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

Rashi

אך כל חרם וגו'. נחלקו רבותינו בדבר (ערכין כח:), יש אומרים סתם חרמים להקדש (שם ה), ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר יח, יד), בחרמי כהנים, שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן, ויש שאמרו סתם חרמים לכהנים:
לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן, לדברי האומר סתם חרמים לכהנים, מפרש מקרא זה בסתם חרמים, והאומר סתם

חרמים לבדק הבית, מפרש מקרא זה, בחרמי כהנים, שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון (ערכין כח:), עד שיבואו ליד כהן, וחרמי גבוה נפדים:

כל חרם קדש קדשים הוא. האומר סתם חרמים לבדק הבית, מביא ראיה מכאן, והאומר סתם חרמים לכהנים, מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה', ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים, ועל קדשים קלים, ונותן לכהן כמו ששנינו במסכת ערכין (כח:) אם נדר, נותן דמיהם, ואם נדבה, נותן את טובתה: מאדם. כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים (שם כח:):

שביעי

Все заклѣтое, что предано заклѣтию
из человеков, не выкупается, оно
подлежит смерти.

29 כָּל־חֶרֶם אֲשֶׁר יִחָרֵם מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת יוֹמָת:

כָּל חֶרֶם דִּי יִתְחָרֵם מִן אִנְשָׁא לֹא יִתְפָּרֵק אֶתְקַטָּל
יִתְקַטֵּל

Rashi

כל חרם אשר יחרם וגו'. היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי, לא אמר כלום (שם ו. — ת"כ שם ז):
מות יומת. הרי הולך למות, לפיכך לא יפדה, אין לו לא דמים, ולא ערך:

И всякая десятина с земли, из семен
земли, из древесных плодов,
принадлежит Превечному: это
святыня Превечному.

30 וְכָל־מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה

הָהוּא קָדֵשׁ לַיהוָה:

וְכָל מַעֲשֵׂרָא דְאֶרְעָא מִזֶּרַעָא דְאֶרְעָא מִפְּרִי אֵילָנָא דִּי
הוּא קוֹדֶשׁ אֶתְקַדֵּשׁ

Rashi

וכל מעשר הארץ. במעשר שני הכתוב מדבר:
מזרע הארץ. דגן:
מפרי העץ. תירוש ויצהר:

לה' הוא. קנאו השם ומשולחנו צוה לך לעלות ולאכול בירושלים, כמו שנאמר וְאֶכְלֶתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְגו' (דברים יד, כג — קידושין נג.):

Но если кто пожелает выкупить что
либо из десятины своей; то он должен
прибавить к тому пятую часть.

וְאִם מִפֶּרֶק יִפְרוֹק גֹּבֵר מִמַּעֲשֵׂרָה חֲמִשָּׁה יוֹסֵף עָלוּהָ

31 וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשֵׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו: ^{fifth}

Rashi

ממעשרו. ולא ממעשר חבירו, הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף חומש (שם כד). ומה היא גאולתו, כדי להתירו באכילה בכל מקום, והמעות יעלה ויאכל בירושלים, כמו שכתוב וְנִתְּתָה בַּכֶּסֶף וגו':

А что до десятины из крупного и
мелкого скота, всего, что проходит
под посохом, то десятое посвящается
Превечному.

וְכָל מַעֲשֵׂר תוֹרִין וְעַן כָּל דִּיעֲבַר תַּחַת הַשֹּׁבֵט
עֲשִׂירָאָה יְהִי קֹדֶשׁ קָדָם יי

32 וְכָל-מַעֲשֵׂר בָקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט

הָעֲשִׂירִי יְהִי-קֹדֶשׁ לַיהוָה: ^{tenth}

Rashi

תחת השבט. כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט צבועה בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר, כן עושה לטלאים ועגלים של כל שנה ושנה (בכורות נח:):
יהיה קדש. ליקרב למזבח דמו ואמוריו, והבשר נאכל לבעלים, שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה, ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים:

Не должно разбирать, хорошее ли то,
или худое, и не должно заменять его;
если же заменяют его, то и оно и
замен его должны быть святы, оно не
выкупается.

לֹא יִבְקֹר בֵּין טָב לְבִישׁ וְלֹא יַחֲלִפֶנָּה וְאִם חֲלָפָא
יַחֲלִפֶנָּה וִיהִי הוּא וְחִלּוּפָהּ יְהִי קוֹדֶשׁ לֹא יִתְּפָרֵק

33 לֹא יִבְקֹר בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְיָנֻ וְאִם-הֶמֶר ^{to alter}

יִמְיָנֻ וְהִיהָ-הָוָא וְתִמְוָרְתּוֹ יְהִי-קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: ^{exchange}

Rashi

לא יבקר וגו'. לפי שנאמר וְכָל מִבְחָר נִדְרִיכֶם (שם יב, יא), יכול יהא בורר ומוציא את היפה, תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע, בין תם בין בעל מום, חלה עליו קדושה, ולא שיקריב בעל מום, אלא יאכל בתורת מעשר, ואסור ליגזז וליעבד (בכורות יד:):

Вот заповеди, которые заповедал
Превечный Моисею для сынов
Израилевых на горе Синае.

34 אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

אֵלֶּיךָ פְּקוּדֵיָא דִּי פְקִידַי יְיָ יֵת מֹשֶׁה לְּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּטוֹרָא דְּסִינַי

Jeremiah 16:19-17:14

הפטרה — ירמיהו

הפטרה

ירמיהו 16

O LORD, my strength, and my
stronghold, And my refuge, in the day
of affliction, Unto Thee shall the nations
come From the ends of the earth, and
shall say: 'Our fathers have inherited
nought but lies, Vanity and things
wherein there is no profit.'

19 יְהוָה עֲזָי וּמְצִי ^{refuge} וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ

מֵאַפְסֵי־אָרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶחָד־שֶׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל

^{properly}
וְאִין־בָּם מוֹעִיל :

Shall a man make unto himself gods,
And they are no gods?

20 הֲיַעֲשֶׂה־לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים:

Therefore, behold, I will cause them to
know, This once will I cause them to
know My hand and My might; And
they shall know that My name is the
LORD.

21 לָכֵן הִנְנִי מוֹדִיעֵם בְּפַעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֵם אֶת־יָדִי

וְאֶת־גְּבוּרָתִי וַיֵּדְעוּ כִּי־שְׁמִי יְהוָה: (ס)

ירמיהו 17

The sin of Judah is written With a pen
of iron, and with the point of a
diamond; It is graven upon the tablet of
their heart, And upon the horns of your
altars.

Like the symbols of their sons are their
altars, And their Asherim are by the
leafy trees, Upon the high hills.

O thou that sittest upon the mountain
in the field, I will give thy substance
and all thy treasures for a spoil, And
thy high places, because of sin,
throughout all thy borders.

And thou, even of thyself, shalt
discontinue from thy heritage That I
gave thee; And I will cause thee to serve
thine enemies In the land which thou
knowest not; For ye have kindled a fire
in My nostril, Which shall burn for ever.

Thus saith the LORD: Cursed is the
man that trusteth in man, And maketh
flesh his arm, And whose heart
departeth from the LORD.

1 חֲטָאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בְּרֹזֶל בְּצִפְּרָן
fingernail pen
שְׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל-לִיטָה לִבָּם וּלְקַרְנֹת
board a thorn
מִזְבְּחֹתֵיכֶם:

2 כִּזְכֹּר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחֹתָם וְאַשְׁרֵיהֶם עַל-עֵץ רֶעֱנָן
verdant
עַל גְּבְעוֹת הַגְּבוּהוֹת:

3 הָרְרִי הַבְּשׂוּדָה חִילָה כָּל-אוֹצְרוֹתֶיךָ לְבִזְאוֹתָם
contempt the mountain
בְּמַתְּיָךְ בְּחֲטָאת בְּכָל-גְּבוּלֶיךָ:

4 וְשִׁמְטָתָהּ וּבָךְ מִנְחָלָתָךְ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ
to fling down
אֶת-אֵיבֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-יִדְעָתָּ כִּי-אֵשׁ קִדְחָתָם
to inflame
בְּאֵפִי עַד-עוֹלָם תִּוְקַד : (ס) to burn

5 כֹּה | אָמַר יְהוָה אֲרוּר הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם
בְּשׂוֹר זֶרַעוֹ וּמִן-יְהוָה יִסּוּר לְבָבוֹ:

For he shall be like a tamarisk in the desert, And shall not see when good cometh; But shall inhabit the parched places in the wilderness, A salt land and not inhabited.

Blessed is the man that trusteth in the LORD, And whose trust the LORD is.

For he shall be as a tree planted by the waters, And that spreadeth out its roots by the river, And shall not see when heat cometh, But its foliage shall be luxuriant; And shall not be anxious in the year of drought, Neither shall cease from yielding fruit.

The heart is deceitful above all things, And it is exceeding weak—who can know it?

I the LORD search the heart, I try the reins, Even to give every man according to his ways, According to the fruit of his doings.

As the partridge that broodeth over young which she hath not brought forth, So is he that getteth riches, and not by right; In the midst of his days he shall leave them, And at his end he shall be a fool.

Thou throne of glory, on high from the beginning, Thou place of our sanctuary,

6 וְהָיָה כְּעֵרְעָר ^{a juniper} בְּעֵרְבָה וְלֹא יֵרְאֶה כִּי־יָבֹוא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרִירִים ^{arid} בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה ^{properly} וְלֹא תִשָּׁב: (ס)

7 בָּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטָחוֹ: ^{trust}

8 וְהָיָה כְּעֵץ | שְׁתוּל ^{to transplant} עַל־מַיִם וְעַל־יִיבֹל יִשְׁלַח שְׁרָשָׁיו ^{a root} וְלֹא יֵרָא [יִרְאֶה] כִּי־יָבֹא חֹם וְהָיָה עֲלֵהוּ רַעֲנָן ^{to withdraw} וּבִשְׁנֵת ^{be anxious} בַּצָּרֶת ^{drought} לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמָּשׁ מַעֲשׂוֹת פָּרִי:

9 עֵקֶב הַלֵּב מָלָל וְאָנָּשׁ ^{to be frail} הָיָא מִי יֵדְעֵנוּ:

10 אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בָּחֵן ^{kidney} כְּלָיֹת וְלִתְתֹּלֶת לֵאשׁ כְּדָרְכּוֹ [כְּדָרְכָיו] כְּפָרִי מַעֲלָלִיו: (ס)

11 קָרָא דָּגָר ^{to brood over eggs or...} וְלֹא יֵלֵד עֲשָׂה עֲשֶׂר וְלֹא בְמִשְׁפָּט בְּחֻצֵי יָמוֹ [יָמָיו] יַעֲזֹבֵנוּ וּבִאֲחֻרֵּיתוֹ יִהְיֶה נָבֵל:

12 כִּסֵּא כְבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ:

Thou hope of Israel, the LORD! All that
forsake Thee shall be ashamed; They
that depart from Thee shall be written
in the earth, Because they have forsaken
the LORD, The fountain of living
waters. .

Heal me, O LORD, and I shall be
healed; Save me, and I shall be saved;
For Thou art my praise.

13 מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל־עֹזְבֵיךָ יִבְשׁוּ יִסּוּרִי [וְסוּרִי] something waited for

בְּאֶרֶץ יִכְתְּבוּ כִּי עֹזְבֵי מְקוֹר מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוָה: source

(ס)

14 רְפָאֲנִי יְהוָה וְאֲרָפָא הוֹשִׁיעֲנִי וְאֹשִׁיעָה כִּי תִהְיֶה לִּי אֱתָה: 14